

11. LITERÁRNÍ MODERNA

C) Česká literatura přelomu 19. a 20. století

Anarchističtí buřiči

Anarchističtí buřiči

- přelom století u nás provází hospodářský růst a společenský pohyb
- z 90. let 19.století vychází „generace buřičů a anarchistů“
- v životě i v umění se stavějí proti soudobé společnosti
- Anarchismus
- myšlenkový a politický směr vycházející z neomezené svobody jedince
- odmítá autoritu státu a společenských organizací

Proces s Omladinou

- tvorba této generace je plná pesimismu a snah negovat dřívější hodnoty
- v básnické tvorbě se objevuje jako nový prvek:
  - **civilismus**
  - snaha zobrazovat nové technické vymoženosti a nový způsob života
  - **antimilitarismus**
  - názor odmítající válku a existenci armády a zájem o sociální problémy
- osobnostmi této skupiny literátů byli:
V. Dyk, F. Gellner, F. Šrámek, K. Toman, S.K. Neumann, P. Bezruč

- **Viktor Dyk**

- (1877-1931)

- *Pšovka u Mělníka

- **za 1.sv. války byl vězněn za literární a politickou činnost**

- po válce byl poslancem a senátorem

- **tragicky zahynul při koupání v Jaderském moři**

- **Dílo:**

- a)poezie:

- válečná tetralogie: „**Lehké a těžké kroky**“

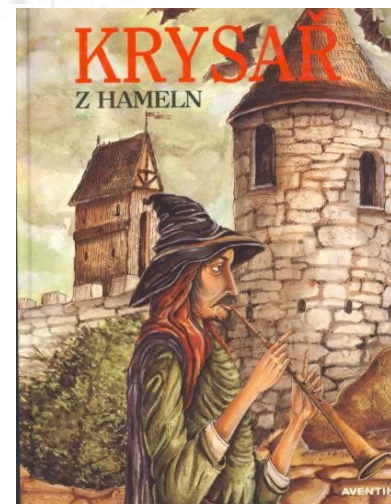
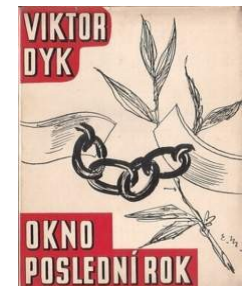
„**Anebo**“

„**Okno**“

„**Poslední rok**“

- b)próza: „**Krysař**“ (novela)

- c)drama: „**Zmoudření Dona Quijota**“

• František Gellner

• (1881-1914)

• *Mladá Boleslav

• původně **anarchista, bohém**

• **studoval malířství v Mnichově a Paříži**

• **básník, prozaik, karikaturista**

• po vypuknutí války narukoval
na frontu a 3. září 1914

byl prohlášen za nezvěstného

• **Dílo:**

• sbírky: **„Po nás at' přijde potopa“**
„Radosti života“

F. Gellner

*Perspektiva
Má milá rozmilá,
neplakej!
Život už není jinakěj.*

*Dnes bud'me ještě veselí
na naší bílé posteli!*

*Zejtra, co zejtra?
Kdožpak ví.
Zejtra si lehneme do
rakoví.*

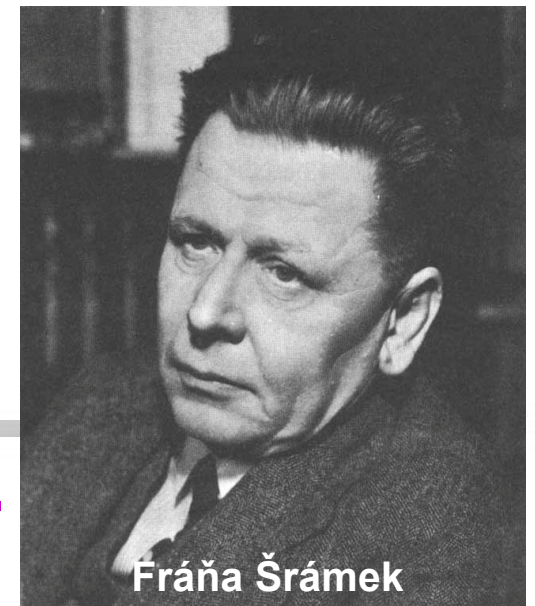
František Gellner zemřel během první světové války, které se přímo zúčastnil jako voják. Za nezvěstného byl prohlášen 3. září 1914, přesné datum úmrtí není známo.

- **Fráňa Šrámek**

- (1877-1952)

- *Sobotka

- jako dobrovolník nastoupil na vojenskou službu, která mu byla za jeho antimilitaristické postoje o rok prodloužena

- vězněn za účast na studentských demonstracích

- na vojenském cvičení strávil několik týdnů ve vězení za uveřejnění básně:

- „Píšou mi psaní“

- válku strávil na různých frontách

- po válce se sblížil s umělci kolem K. Čapka

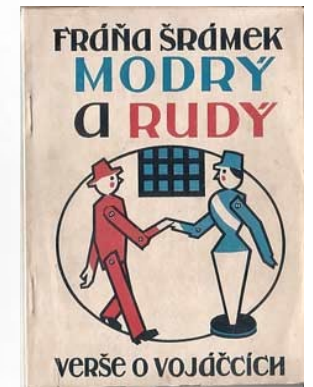
- dobu okupace trávil uzavřen ve svém pražském bytě

- **Dílo:**

- a) poezie:

- sbírky: „Života bído, přec tě mám rád“
„Modrý a rudý“
„Splav“
„Rány, růže“

- b) próza:

- román: „Stříbrný vítr“
- c) drama: „Měsíc nad řekou“

Eduard Cupák ve stejnojmenném filmu režiséra Václava Kršky z roku 1954

• Karel Toman

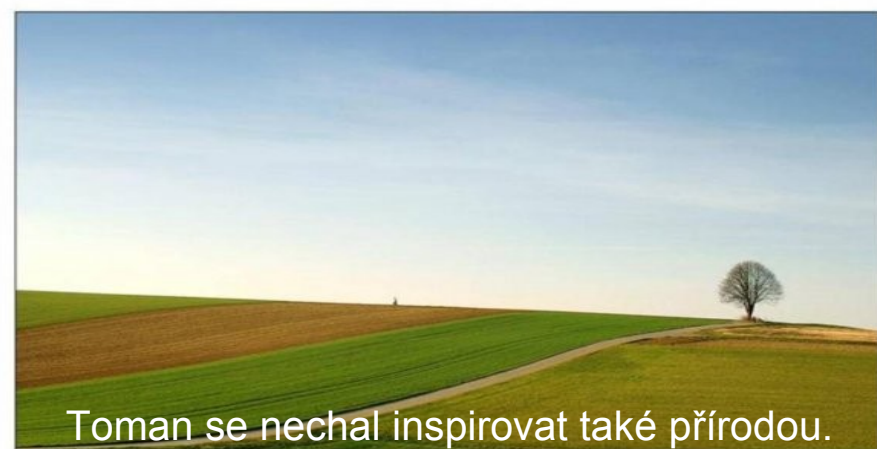
- (1877- 1946)
- vlastním jménem *Antonín Bernášek*
- v Praze *vedl bohémský život*
- střídal krátkodobá zaměstnání
- *toulal se po celé Evropě*
- po válce *pracoval v knihovně senátu*

• **Dílo:**

- sbírky: „*Pohádky krve*“
„*Sluneční hodiny*“
„*Torzo života*“
„*Měsíce*“
„*Melancholická pout*““

Karel Toman

Toman se nechal inspirovat také přírodou.

- **Stanislav Kostka Neumann**

- (1875-1947)

- *Praha

- po otcově smrti byl vychován matkou a tetami ve vile na Olšanech

- tam se později scházela skupina anarchistů

- za proces s tzv.Omladinou byl odsouzen na 14 měsíců do vězení

- roku 1904 odešel do Vídně a pak se svou druhou ženou na 10 let na Moravu

- 1. světovou válku prožil na frontě

- vstoupil do KSČ

- v 30. letech se pro srdeční chorobu usadil v Poděbradech

Dílo:

- básnické sbírky:

„Jsem apoštol nového žití“

- „Sen o zástupu zoufajících“

- „Kniha lesů, vod a strání“

- (za pobytu na Moravě)

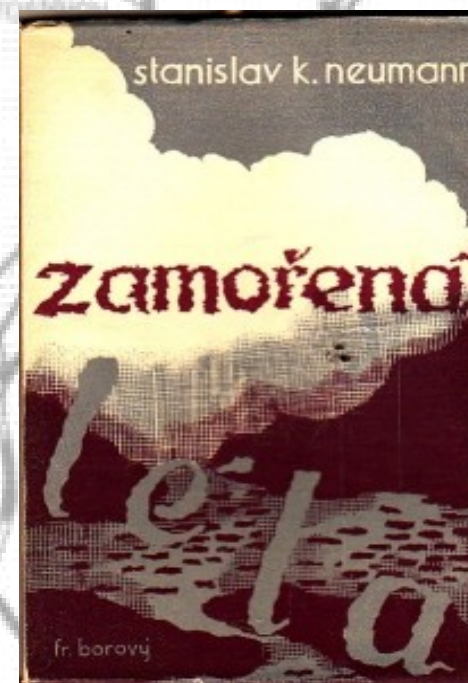
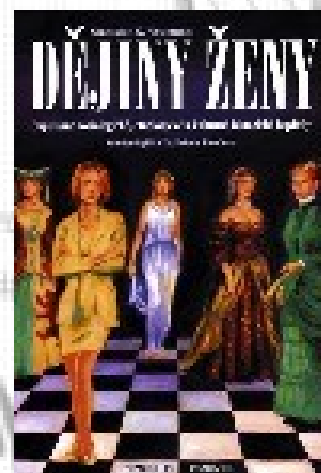
- „Srdce a mračna“

- (obavy o vývoj v Evropě)

- reakce na rok 1938 a léta okupace:

„Bezedný rok“

- „Zamořená léta“

Vysvětlivky:

- železnice
- ////// území ČSR vyklizená k 21.11.1938
- ▶ vpád německých vojsk 14.–15.3.1939

- **Petr Bezruč**

- (1867- 1958)

- *Opava

- vlastním jménem **Vladimír Vašek**

- otec Antonín Vašek- středoškolský profesor - byl národním buditelem na Slezsku

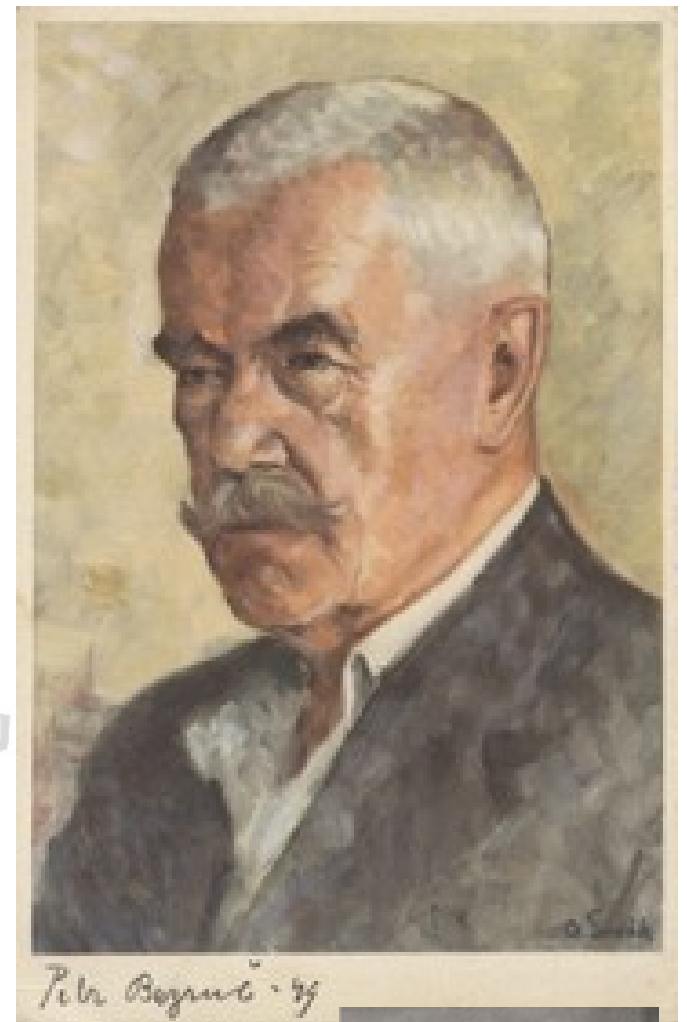
- studia FF nedokončil

- přijal v Brně místo poštovního úředníka

- **Dílo:**

- jeho básně pod pseudonymem **P.B.** otiskoval Jan Herben v časopise **Čas**

- nevěděl, kdo se za jménem skrývá

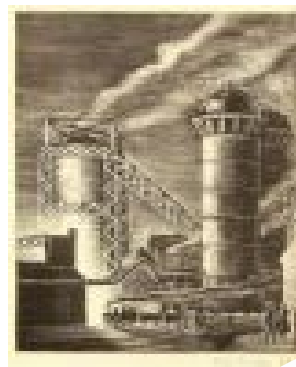

Manželé Vaškovi s prvními dvěma dětmi: Vladimírem a Helenou

- jeho jediná sbírka: „**Slezské písně**“
je obrazem útisku na Ostravsku
- vyzývá k odboji, hovoří o bídě havířů, beskydských horalů, ovdovělých žen a sirotků, i o útisku uhlobaronů
- jedná se o nový typ **sociální balady**
(=*citová účast básníka na krutém osudu*)

- nejznámější básně:
Maryčka Magdónova
Kantor Halfar
Ostrava

- báseň: „**Stužkonoska modrá**“
až v roce 1930 vydal samostatnou

Maryčka Magdónova

Šel starý Magdon z Ostravy domů,
v bartovské harendě večer se stavil,
s rozbitou lebkou do příkopy pad.
Plakala Maryčka Magdonova.

Vůz plný uhlí se v koleji zvrátil.
Pod vozem zhasla Magdonova vdova.
Na Starých Hamrech pět vzlykalo sirot,
nejstarší Maryčka Magdonova.

Kdo se jich ujme a kdo jim dá chleba?
Budeš jim otcem a budeš jim matkou?
Myslíš, kdo doly má, má srdce taky
tak jak ty, Maryčko Magdonova?

Bez konce jsou lesy markýze Gera.
Otcové když v jeho robili dolech,
smí si vzít sirotek do klínu dřeva,
co pravíš, Maryčko Magdonova?

Maryčko, mrzne a není co jísti...
Na horách, na horách plno je dřeva...
Burmistr Hochfelder viděl tě sbírat,
má mlčet, Maryčko Magdonova?

Vilém Wünsch: Maryčka Magdónova

Cos to za ženicha vybrala sobě?
Bodák má k rameni, na čapce peří,
drsné má čelo, ty jdeš s ním do Frydku,
půjdeš s ním, Maryčko Magdonova?

Cos to za nevěstu? Schýlená hlava,
fěrtoch máš na očích, do něho tekou
hořké a ohnivé krůpěje s lící,
co je ti, Maryčko Magdonova?

Frydečtí grosbyrgři, dámy ze Frydku
jízlivou budou se smáti ti řečí,
se synky uzří tě Hochfelder žid.
Jak je ti, Maryčko Magdonova?

V mrazivé chýši, tam ptáčata zbyla,
kdo se jich ujme a kdo jim dá chleba?
Nedbá pán bídnych. Co znělo ti v srdci
po cestě, Maryčko Magdonova?

Maryčko, po straně ostré jsou skály,
podle nich kypí a utíká k Frydku
šumivá, divoká Ostravice.
Slyšíš ji, rozumíš, děvuchu z hor?

Jeden skok nalevo, po všem je, po všem.
Černé tvé vlasy se na skále chytly,
bílé tvé ruce se zbarvily krví,
sbohem buď, Maryčko Magdonova!

Na Starých Hamrech na hřbitově při zdi
bez křížů, bez kvítí krčí se hroby.
Tam leží bez víry samovrazi.
Tam leží Maryčka Magdonova.

Pomník Maryčky Magdónové
ve Starých Hamrech

Použité zdroje

- <http://cs.wikipedia.org/wiki/Omladina>
- <http://libcom.org/library/anarchism-daniel-guerin>
- http://www.nezapomente.cz/zobraz/prvni_neoficialni_tendence_ceskoslovensko
- http://www.3tes-jahrtausend.org/anarchie_hannover/anarchistische_kritik.html
- <http://www.spisovatele.cz/viktor-dyk>
- <http://www.artbook.cz/detail.asp?ID=1926#.UfrM2NK8Cu8>
- <http://www.artbook.cz/detail.asp?ID=1925#.UfrMe9K8Cu8>
- <http://www.pricna-ulice.estranky.cz/fotoalbum/velkoprodejna-mzourov/krysy/krysa-cerna.jpg.-.html>
- <http://elleine.blog.cz/1206/viktor-dyk-krysar>
- <http://www.topzine.cz/krysar-viktora-dyka-stesti-neceka-v-pohadkove-zemi>
- <http://corlyn.blog.cz/0807/krysar>
- <http://www.moderni-dejiny.cz/clanek/politika-prvni-republiky-v-karikaturach-antonina-pelce/>
- http://cs.wikipedia.org/wiki/Franti%C5%A1ek_Gellner
- <http://www.topzine.cz/sbirka-frantiska-gellnera-po-nas-at-prijde-potopa-vnasi-do-ceske-poezie-pivo-zeny-a-virzinky>
- <http://www.cbdb.cz/kniha-9600-radosti-zivota-radosti-zivota>
- http://www.cojeco.cz/index.php?detail=1&s_lang=2&id_desc=94764
- <http://www.franasramek.cz/zivotopis>
- <http://www.na-septande.cz/politika/vezni-ven>
- <http://dvealice.blog.cz/1005/ruze-obrazky>

Použité zdroje

- <http://www.antikvariaty.cz/index.php?action=ShowPicture&id=15026>
- <http://www.artbook.cz/detail.asp?ID=2468#.UfrP9tK8Cu8>
- <http://www.csfd.cz/film/5370-mesic-nad-rekou/>
- <http://filmserver.cz/clanek/183/Novinky-na-DVD-40-tyden/>
- http://cs.wikipedia.org/wiki/Slune%C4%8Dn%C3%AD_hodiny
- <http://www.cesky-jazyk.cz/zivotopisy/karel-toman.html>
- <http://www.cbdb.cz/kniha-33461-mesice-mesice>
- http://www.smisek.cz/component/option,com_zoom/Itemid,28/page,view/catid,10/PageNo,10/key,108/hit,1/
- <http://www.knihovnaslany.cz/kalendarium/2010/06/ctenarsky-denik-cerven-2/>
- <http://www.ksc.cz/>
- <http://test.ppas.cz/cs/zakaznicke-centrum/zakaznicka-karta/zdravi-krasa/lazne-podebrady/>
- <http://www.zapnimozek.cz/ctenarskydenik/kniha-lesu-vod-a-strani/>
- <http://www.databazeknih.cz/knihy/zamorena-leta-106395>
- <http://www.databazeknih.cz/knihy/dejiny-zeny-3470>
- http://www.muzeumpv.cz/html/kostelec_na_hane.html
- <http://wiki.rvp.cz/Kabinet/0.0.0.Kliparty/M%C4%9Bsto>
- <http://tezba-a-vyuziti-cerneho-uhli.webnode.cz/historie/hornicke-symboly-a-znaky/>

Použité zdroje

- <http://storekhlinisko.cz/index.php?mact=Gallery,m6e73e,default,1&m6e73edir=Bouda%2520Ji%25C5%2599%25C3%25AD%2FIlustrace%2F1952.%2520Petr%2520Bezru%25C4%258D-Slezsk%25C3%25A9%2520p%25C3%25ADsn%25C4%259B.&m6e73ereturnid=16&page=16>
- http://www.antikbuddha.com/czech/article_show.php?article_id=11934&category=4
- <http://www.biolib.cz/cz/taxonimage/id21803/?taxonid=53200>
- <http://www.kahan-speleo.cz/historie/mlatek-a-zelizko/>
- <http://www.cesky-jazyk.cz/citanka/petr-bezruc/marycka-magdonova-slezske-pisne.html>
- <http://zdeneksebesta.net/senov/wunsche.html>
- <http://cs.silberstrasse.de/tipy-na-vylet-a-zazitky/hornictvi-a-kulturni-poklady/doly-stoly-a-dalsi-hornicke-pozoruhodnosti/>
- <http://stare-hamry.cz/fotky/prezentace.phtml?id=1101&od=2>

Použitá literatura

- Balajka Bohuš a kol.: Přehledné dějiny literatury II, 2.vydání, Praha: Fortuna, 1995, Protispolečenští buřiči, 43-50, ISBN 80-7168-225-X
- Sochorová Marie: Literatura v kostce pro střední školy, 2.vydání Havlíčkův Brod: Fragment, 1996, Česká literatura přelomu 19. a 20.století, Anarchističtí buřiči, s.49-52, ISBN 80- 7200-052-7
- Soukal Josef: Literární výchova pro 2. stupeň základní školy, 1.vydání, Praha: SPN, 1998, Od 90.let 19.století do začátku druhé světové války, s.85-89, ISBN 80-7235-026-9